

Soerendonk c.a.

Den 28ste Augustus 1897 bezocht ik deze gemeente; van het station te Budel reed ik over Budel naar Soerendonk; van daar naar Maartensdijk, en vervolgens over Leende naar het station te Valkenswaard, alwaar ik den trein naar den Bosch nam. -

Op de grenzen van Soerendonk en Budel vond ik eenne ere-wacht, die mij naar het gemeentehuis bracht. Daar vond ik Pa. en Ht., die mij voor het smaakvol versierde raadhuis opwachtten.

Soerendonk bestaat uit 2 gehuchten, Soerendonk en Sterkholt; deze liggen niet aan elkaar; de gemeente Maartensdijk ligt daar tussen.

Abeel Sterkholt ¹⁶³⁹ t. 1888 H. A. behoorde aan het Hulselid Pommepen; diens portret hangt in de raadzaal te Soerendonk; hij was daar 40 jaar wethouder. Toen hij van daar naar Dordrecht verhuisde, werd zijn zoon wethouder; die zoon is ongehuwd, en woont op Sterkholt. Hij heeft het uiterlijk van eenen duurkaard. -

Op mijne audiëntie verschenen pastoor van den Biggelaar, een 84 jarig grijsaard, - Verhoeven, een bierhuishouder, die goede vergunning had, - het hoofd der school Japkers, die er zich over beklagde, dat hij in geen tweemaanden fractement had kunnen beuren, wegens gebrek aan kasgeld, en de schoenfabrikant van Deursen, juist gekozen tot lid van den Raad in hersteming met een der wethouders, die tegenover hem viel. - v. Deursen heeft de schoenfabriek van den Heer Burgemeester overgenomen, en die wat uitgebreid; hij werkt thans met 32 menschen. -

Alvorens Soerendonk te verlaten, moest ik nog naar het huis van den burgemeester; daar maakte ik kennis met diens vrouw (eene juf) van Best uit Valkenswaard, zusster van den burgemeester aldaar; zij zal ± 40 jaar zijn, terwijl de burgemeester 74 jaar is. - Ik dronk daar een kop koffie en kreeg er een broodje met jonge haantjes; natuurlijk moest er nog een glas champagne geschenken worden; ik zag geen kans om er af te komen, en nam het dus maar in vrede & naam aan.

Saerendork c. a.

Van de dochter van den secretaris van Saerendork (van M. jufvrouw Elisa Damen) had ik onderweg een mooien bouquet gekregen. — De administratie was er in uitstekende orde; de secretaris is boven dien een zeer net man, die een aangename indruk maakt. — Ik had, toen ik Saerendork verliet, geen gelegenheid om hem goede dag te zeggen. — De echewelcht uit Saerendork (6 boeren te paard), begleidde mij weer tot aan de grenzen van Maartbeke.

De administratie te Saerendork was in goede orde; zij gaf geen aanleiding tot bedenkingen, zoo min als van den secretaris, als die van den ontvanger.

Den 14 Mei 1902 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed over Geldrop, Gelleze, heende ~~sas~~ en Maartbeke naar Saerendork; van daar naar Budel, en vervolgens langs derselfden weg terug. Ik verleende audiëtie aan de baas, een malenaar die gisteren brievenvaarder werd; ik verwees hem naar den Inspecteur des Postkantjes te Roermond, — en daarn. W. H. Spaerens, een zoon van den wethouder, die mij bewaard mededeelde, dat zijn 83 jarige vader doof was, en van den kraai af wilde; aan hem gezegd, dat zijn vader dan zijn oorschot moest nemen, en schriftelijk innenbladen. Spaerens had nog allerlei spullen tegen het gemeente bestuur over de wijze, waarmede de gemeente eigendommen geschept werden, hem geantwoord, dat, als er een andere meubelarme wethouder kwam, en er van zelf — want dat noodig mocht zijn — een andere richting mocht worden uitgegaan met het beheer der gemeente berichtigen.

Sterksel heeft 4 juli 1902 onder den heerscher, het is 163q kl. A. groot; er staan 16 boerderijen, veel vervallen woningen. Er is een villa, hadde gezien de baerden van Sterksel, in waarheid een boerentuin met stroo gedeelt.

Parao van den Biggelaar leeft nog, en is, niettegenstaande zijn 80 jaren, nog steeds vol ijver; sinds een half jaar is er een afstand.

De ontvanger heeft tegenwoordig voldekkende bascijf; jaar wedden enz. kunnen steeds op tijd betaald worden.

Alleen verloocht de fabriek te Budel, die is de ondergang van Saerendork; er zijn thans nog slechts 6 boeren die te huizen hebben. De boerenraad gaan liever op de heide-fabriek te Budel wachten; men leeft zich niet meer op de boerderij toe; het land wordt

Saerendork c. a.

verwaarloosd; de boerderijen vervallen. — De mensen verlieten hun emmoud; ze leuen drinken en uitbuizing zijn. — Door die fabriek lijden de beeren dus veel; — den arbeidscaal heb mij niet wet, zoodanig ze te Budel niet meer kunnen.

Behalve Sterksel, waar ± 100 mensen wonen, heeft Saerendork nog een gehucht, Paspel genaamd, met ± 300 mensen. Zieh ligjt hooch bij Budel; de meisjes gaan naar het liefdhuus te Budel. ten school; kerhuijs behoort Paspel onder Budel.

De eigendommen van Saerendork liggen allen in de gemeente. Op sommige plaatsen, o.a. midden in het dorps, goede eikenbomen. — Verder nog al dennenboschen, waaronder enkele heesters opgede boschen. — Wordt een uitgevoerd den, neubosch meer tot dennenbosch aangelegd, dan gaat de markt niet goed meer. — De grond weet voord den danteg der boschen niet bewerkt; dan groeit heelernaal niet. — In dit openplein is den grond; en leem; en op die leem groeien de dennen uitstekend.

De wachterij in het voor is verpacht, en levert naag al wat op; ook van de jachthuizen die de gemeente veel geld. Die markt nu meer verpacht worden; dank de concurrentie van Antwerpse beieren haappt men nog hoger prijzen te bedingen.

Als er een heet sterk, wordt het op een kar geladen en naar Geldrop vervoerd en daar vindt het daar zijn weg naar uitzemers.

De kapelaan van Maartbeke is rector van Sterksel, en komt daar 's Zondags de Kl. Mis lezen in de door Pompen gestuurde kerk.

De geneeskundige praktijk wordt waargenomen door Dr. Feyen uit Klaarbeke, tevens burgemeester van die gemeente; de verlosingen worden verricht door de vrouwelijke uit Budel, die op zich daarvoor van wege Saerendork f 100.—, zij rekent dan f 250 — f 3. — voor iedere verlossing.

Er is nog geen veldwachter; men had mij bedragen, door de vermeerde ingang van prattement van den veldwachter (van f 150 — f 2.25) slechts in naam te roeren, en dat bedrag in welke, lighheid hiel te leggen aan den gemeentebode. — De veldwachter tekende echter op de bevelschrijven van betrekking voorvaldaan 11. Dan liet hij deeldeelde aan mij door den bestuurder veldwachter bewaren de bewaring aan het licht. — Ik wijk hiha om secretaris Damen.

Saerendork c.a.

Dampen heeft op Sterkstel een stroobulzenfabriek, onder directie van Deelen, een broer van het raadslid voor Sterkstel. De daar zoodoende mest toevoer wordt alvast aan den grond ontbrokken.

Den 10 April 1905 kwam ik weer in Saerendork. Van Eindhoven ging ik per trein naar Velpel; van daar per trein naar Nijmegen, per rijtuig naar Nijmegen, Saerendork, daar liep en keerde. Ter trein berode ik weer uit Vallenwaard naar Eindhoven terug.

Na den dood van den ouden Heer Dampen kwam Sterkstel onder den bramen, in publieke veiling werd het gekocht door de wed. Jan van Best-Dampen; door Koolen-Dampen, directeur van de Eindhovensche bank, en door Regem-Dampen, sigarenfabriekant, allen woonacht te Eindhoven. — Het herenhuis werd daar toen afgebroken, en in de plaats daarvan een goede villa gebouwd; de stroobulzenfabriek werd stop gezet en afgebroken, alle hulbare maastrichts gestapt, voor $\text{f} 60.000$. Er wordt huizingen veel geverkt, omgezet, geplant enz. — Het eiken hout moet er zeer goed groeien; van de vele laren eikenbomen viel er dat nu toe nog geen boom. — De kapelaan van Saerendork is nog steeds voorster van Sterkstel; hij komt daare des Zondags de P. Elslerker.

De burgemeester van Saerendork klaagde zeer, dat de lijn Eindhoven-Utrecht niet tussen Bloklandse en Saerendork liep te liggen, dan zouden beide Nijmegen en Saerendork veel meer van dien spoorweg profiteeren. Hij meende, dat door invlaed van de eigenares van Sterkstel, die weg anders gekozen was. Het bleek mij later, dat die weg niet over Sterkstel liep, zoals de burgemeester te verstaan gaf, maar aan deze zijde van de Sterkstelsche fabriek. Het station zal onder Bloklandse komen, te Oudenbaan; in Bloklandse is men daarover zeer verheugd, en ziet men het station liever daar komen, dan aan de zijde van Saerendork. — Over de praatjes, dat het algemene belang maest wijken voor het particulier belang van de eigenares van Sterkstel, bestadt m.r.i. geen enkele sprake. — Wanneer de lijn korter bij Nijmegen en Saerendork zou komen, zou die

Saerendork c.a.

2 Km. ll. langer moeten vreden, begen uit den aard der zaak een groot nadeel zijn zou.

De oude pastoor van den Biogelcar is thans op zijn aard, en is nog steeds in functie; zijn parochie is niet grooth, doet dat het opeenheid Gassel herhaald onder Nijmegen heeft; hij heeft natuurlijk een aantal.

Gassel was vroeger een zelfstandige gemeente, met een eigen school, maar zonder eigen parochiekerk. — Het mocht den bewoners in Gassel heel goed gaan; veel beter dan die in Saerendork; deze laatste liepen beiden van Sambeek en van Deursen het beroepsbedrijf in den steek, en werden schaarmakers. Na den dood van v. Sombeek en v. Deursen ging de schoenfabriek te niet; thans zijn de mensen geen schaarmakers meer, en begonnen weer het beroepsbedrijf; maar zij gingen met al die veranderingen financieel hard achteruit.

Op een punt, aan de Hattenpit, sliepen de gemeenden Ilsemont, Nijmegen, Saerendork en heinde tegen elkaar aan.

Bij N. en W. er sterk op aangedrongen, dat zij een uitvoerig staat der gemeente eigendommen zouden doen aanleggen, waarbij alle details omtrent cultuur en exploitatie uitvoerig en nauwkeurig worden beschreven.

Den levens geweven op de menschelijkhed om het onderhoud der waterleidingen voor rekening der gemeente te nemen; bij het grote gemeentelijke grondbezit kunnen de meerdere kosten voor de gemeente niet beduidend zijn.

Mitmaad geslacht Kacien die in het velds zijn, worden door een niet bekendige gekoerd, alvorens in consumptie gebruikt te worden; dit moet geslacht ander rie gaaft meestal niet de huid aan naars geldt, en brengt daar van $\text{f} 100$ tot $\text{f} 20$ per stuk op. Totale leen daar niets legendoen; het gebruik in de nacht, zonder dat er iemand iets van weet.

Er mocht in Saerendork bijna geen Hollandsch geld in omloop zijn; dat komt, doek blah. Er nog al menschen uit Saerendork en uit Gassel (samen 25) op de zinkfabriek te Nijmegen werken, en daar hun weekloos in Belgisch geld ontvangen.

De oude wethouders, Graemers en v.d. Sande zijn overleden; Graemers werd als raadslid verwangen door zijn zoon, en als wethouder door v.d. Wiel. — v.d. Sande werd als raadslid én als wethouder vervangen door een anderen Graemer,

Saerendork o.a.

een neef van den oud. wethouder, oogenschijnlijker een ongeschikte man.

Ten voorbeeld van burgemeester Danner mocht aps de secretarie, hoewel hij daar reeds twee jaar werkt, wish hijzelfs gemanekel stuk te vinden. De secretarie liek nog al veel te weinigen over.

Ten 13 November 1905 kwam ik weer in Saerendork. Ik reed er van het station Valkenswaard heen; bezocht daarna de gemeente Brudel, en naom daar den trein naar Roermond.

Op 10 April had ik op denzelfden dag Brudel, Saerendork. Maan, keene en heuse bezoekt; de hof voor een behoorlijk onderzoek der gemeentelijke administratie was toen heel wat kort geweest; daarom genoeg, om te bewijzen, dat een grondig onderzoek een noodig was. Van daar, dat ik er nu terugkwam.

Na wat ik op 10 April van de Zierden gehoord had, wil ik nu voor mij niet veel te behandelen. Van een uitvoering staat voor de geheele eigendommen was men nog niet begonnen; daarover mijn ongenoegen aan den burgemeester bekroeg en hem opgedragen, daarvan alsnu evenwijdig te beginnen, en mij te berichten, welnuwe de staat gereed zou zijn.

De latere den buren briefgewoon goed; zij hadden iso'g een 25 jr eerder goed jaar als 1905; ook 1904 was zeer goed geweest, niet tegisteren, de ob droogte.

De spoorlijn Lindenhout-Werk zal nu nog verder van Saerendork kunnen dan oorspronkelijk het plan was; de lijn komt nu over Werk, sel; tot grote verdriet van Saerendork. — Maerkeze was zeer bereden, dat het station bij Oudenhoorn kwam; alles, wat naar het spoor moest, moest nu Maerkeze passeren; kwam het station duschen Maerkeze en Saerendork, dan kwam er niemand in Maerkeze, die daar niet bepaald moest zijn.

De oude pastoor van den Biogelhaar is overleden; hij werd opgevolgd door pastoor Wiblok; deze werd echter na een prachtig krankzinnig; in den dienst wordt thans, nu pastoor Wiblok nog verpleegd wordt in Tilburg, voorzien door een Franciscaner Suster uit Leek.

De naam van burgemeester Danner was nog altijd even ongeschikt; hij was niet in staat gewest om Kerkdijk naom behoren te helpen.

Saerendork o.a.

Ik verleende audiëntie aan Van Braes, die kwam klagen, dat zijn kraakbeenring aan niet door de gemeente naar Utrecht werd gezonden; de Seyn, gemeente doctor, beweerde, dat die jongen niet kraakbeenring was; de Sommers, die den jongen behandelde, beweerde, dat hij dat wel was. Van Braes gezegd, dat als de Sommers een verklaring in dien geest gaf, doch Braes daarmede dan maatgaan moar den Kantoorrechter te Leek; die maatdan moar zin, wat bij daen maest.

Ten 7 Mei 1909 kwamen ik weer in Saerendork; de afstand van Valkenswaard naar Saerendork is 15.5 K.M.; ik reed er ~~even~~ vijf kwartier over (1.17). Ik bezocht denzelfden dag ook nog Brudel.

Voor mijn audiëntie had zich niemand aangegeven; ik had dus al den hof van mijn werkzaamig bezoch (1/2 ander half uur) voor B. en W. beschikbaar.

De gemeente is thans begonnen onder leiding van de Heide Maatschappij waterzuurheid aan te leggen; daarvoor werd f 1500 geleend, en in den winter 1909 herverleent; men heeft grote verwachtingen van de resultaten. Men is aanvankelijk begonnen met 7½ hl. t., een stuk van een complex van 31 hl. t., dat uitstekend geschikt heet te zijn, en goedkoop geheel uitgevoerd mocht worden.

De administratie ter secretarie is thans volgens verdijle bepaald uitstekend in orde; dat dubbele bezoch in 1905 heeft des gelukkig geholpen.

Er was wel een stuk van exploitatie der gemeentebedrijf genoegd, maar na mijne mening niet uitvoerig genoeg; men zal dien staot nog wat aanvullen.

Gemeente onderhoudt thans de waterleidingen; deze zijn thans uitstekend in orde; jammer doch zulks alle jaren f 500 kost! Scheelsel behoort nog aan de eerlen Pomp; voor Werk sel zit een raadslid; de beide wethouders + de burgemeester wonen in Saerendork.

Op zinkfabriek te Brudel worden de lonen in Belgisch geld berekend, in Belgisch geld betaald; daardoor ook in Saerendork steeds heel Belgisch geld in omloop.

De snipperjachthengel thans f 250 op; de hoge jaal-

Saerendorsk.c.a.

Bijnaens de wisselbewijz in het voor maezen nog afwondertijds verpacht worden.

Bastuurlikker is slechts enkele maezenen in Saerendank in functie gevrest; haen werd bij kroning; hij wordt sinds verpleegd in het gesticht van zenuwlijders te Dangem.

De zaon van den burgemeester werlik nog op de secretarie, ^{schrijfbaar} bij kreeg les van den Eller Mevers, een secretarieambtenaar te Amsterdam, en ging ~~om~~ in 1909 op voor bestuurman van aspirant gemeente secretaris; hij was ongelukkig bij het eerste gedeelte.

Den 10 Maart 1913 kwam ik weer in Saerendank; vanuit Helmond reed ik er per auto heen; denzelfden dag bezocht ik nog Maarheeze en Bredel, en keerde 's avonds naar Helmond terug. — Er is thans een uitvoerige beschrijving opmaat van de exploitatie der gemeentelijke bezittingen, met name van de natuurneiders; men heeft thans 13 hl. t. omgeveld tot natuurneide, en zal met uitbreiding geleidelijk voortgaan, wanneer er voldoende vee in de gemeente zijn zal. — Tot nu toe was de exploitatie zeer laagend, en heeft men er veel ambitie voor.

Scherkel is thans verdeeld; het 2e kamerlid Mr. Dr. Jan van Best kreeg 1185 hl. t., met moeste heide gronden, zonder een enkel huis. Bleve de Weduwé Bleijenre kreeg de rest: 450 hl. t. waarop een twaalftal baerderijen. — De oude Bompes, de vader van het oude statenlid, dat ik gekend heb, koelt inderhaid de hele possessie van de Takken van Herkote voor f10.000.

Saerendank heeft quaestie met Maarheeze over de verbetering van een waterleiding, waarvan Saerendank onderhoudflydig is, terwijl het absoluut geen belang heeft bij het opecht onderhoud, bemiddeldend geraden, ont loch niet te werken in het algemeen belang; Maarheeze zal in de kosten van verbetering ook wel wat willen betalen!

Er is nog veel Belgisch geld in omloop; op de zinkfabriek te Bredel wordt veel betaald met Hollandsche papier en Hollandse sche zilveren munten, maar de menschen worden vooral betaald in Belgische papier, en door dat het Belgische papier circa leert, blijft ook het Belgische geld in omloop.

Saerendorsk

Veel menschen werken op de fabriek te Bredel; ze trouwen allemaal jong, krijgen grote gezinnen, verdeelen de baerderijen tussen anders, en maken te klein, om dat welstand te kunnen houden. — Afwonde woerd in gemeente vergaers geleden; maar is ook geen welstand; de baeren zijn wel veel eigen geïfd, maar levens meestal zeer behaaglich seluid.

Zoon van den burgemeester nog geen candidaat gemeente secretaris; hij is thans voorzienend secretaris van Terzel, en ambtenaar te secretarie te Driezel; oole moet bij de secretarie in Saerendank recht houden; hij heeft geen tijd meer om te studeren. — Men verlangt sterke naar een tram Bredel - Geldrop, al af niet over Maarheeze; — Saerendank zal daar f5000.- aan sparen.

Den 1er Augustus 1918 bezocht ik per auto vanuit Helmond de gemeenten Bredel, Saerendank en Maarheeze. De zaon van den burgemeester werd in 1913 gediplomeerd; hij werd haen secretaris van Maarheeze, en na vier jaar, burgemeester van Nederweert. — Hij was op de secretarie ook verdijkt te helpen.

Er zijn een distributie ~~bijdragen~~ ambtenaren in Saerendank; de burgemeester-secretaris maakt doch maar klaar spelen. — Hij zelf en zijn 32 jarige dochter, werken van 's ochtends 7 tot 3 's avonds laat op de secretarie, en 200 veel mogelijk alles in orde te houden.

De ontginning van Scherkel was een voorraam onderwerp van gesprek: Scherkel ging voor f145.000 over aan van Best, Bleijenre en Coates; deze kapten voor een hon hout en verkochten haen alles voor 3 hon aan de hegenvoorstige Maatschappij. Deze heeft thans 900 hl. t. ontgonnen; zij kooph nog steeds grond bij: o.a. deser docters 77 hl. t. Van de Reckenhuijsense heide; boven dien heeft zij het landgoed Blugten, groot 320 hl. t. tot 1 September in opbie voor f185.000.

De oogen reuren kapitalen in; alle knapte maezenbasten werden door de W.M. gehaakt en als brandhout verkocht. De coopt op de 900 ontgonnen hl. t. maat meer dan slecht staan. De Maatschappij had ± 250 menschen in dienst hebben, tegen genoemde

Saerendork o.a.

12. per dag. Alle boerderijen zijn afgebroken of van bestemming veranderd; er werden enorme vestallen gebouwd hier en daar. — De leden waren van mening dat er aan heel kapitaal, wat er in ging, veel verloren zou zijn; het komt er nooit meer uit. ^{thans} Voor Sterkseel zit van Sloof in den Raad, ^{op eigenaars} van een der boerderijen van Sterkseel, aan hem door de Maatschappij onder de waarde verkocht.

De Burgemeester heeft het te druk om de beschrijving der exploitatie van de gemeentelijke bezittingen te kunnen bijhouden.

De kinderen (meisjes) uit het gehucht Gassel waren dichter bij Budel dan bij Saerendork; zij gaan om die reden naar de lagere school te Budel.

Den 15 Mei 1922 bezocht ik per auto Budel, Saerendork en Maartensee.

Gemeente ging met 100 zielen vooruit in 1921; dat komt door Sterkseel; in Saerendork loopt het inwonertal eerder terug.

Voor Sterkseel zit Verhoeven - de baekhouder van Sterkseel - in den Raad.

Finantien zijn niet best; inkomen belasting f 6000; dat moet minstens f 8000 worden.

Gemeente Saerendork middelstands woningen voor f 10.000; grond f 1200; rijks premie f 3000; blijft f 8260. Daarvan kan hoogstens 2 x f 3.50 huur in de week worden gevraagd. — De woningen zijn bestemd voor een onderwijzer en voor den rijksrevisor.

Nog geen baekhouding (afzonderlijk) van de exploitatie der gemeentelijke bezittingen (± 556 hl.t.)

Er heerscht werkloosheid; er kunnen niet genoeg mensen naar de zinkfabriek gaan werken.

Bent u zijn alle drie voor de vereeniging van Saerendork met Maartensee. We houden van heel wil dat Gastel bij Budel komt; Burgemeester en wethouder spijlen meen, dat Gastel niet Saerendork en Maartensee samen moet blijven.

Saerendork

Exploitatie Sterkseel wordt een financiële dijkade; daar werken thans nog 30 mensen; ook het vee is haast allemaal weg; nog 10 beesten! Over 25% kan men zooveel aandelen krijgen als men wil. Aangezien alles hypothecair reeds belast is, zouden de aandelen eigenlijk geen waarde meer hebben.

Het bougement te Sterkseel is steeds bezet.

De administratie ter secretarie liet veel te wachten over; daarom Rabbers daarheen gesonden. Op grond van diens rapport vroegen lg. s. den 11 Maart 1922 aan den Raad, den secretaris Versantvoort te ontslaan. Burgemeester heeft dien brief onder zijn gehouden; daad desgevijfjes met een rapport van lg. s. Ik heb Versantvoort binnen laten komen, hem zijn bekortberingten verweten, en van B. en W. gevraagd. Binnen korte dagen diens ontslaag door den Raad te beworsteren. — Van den Heef Cloquet vernam ik te mijner audiencie, dat secretaris de laatste 3 weken erg aan den zwabber was geweest, en voor enkele dagen tot's nachts weer eerst een prinsarchaafje in een herberg had aangepakt. Secretaris erkende de waardigheid van wat hij hem verweet, en vraag daarvoor vergiffenis!